

מִתְחַבְּרִים

יהדות מתוך הזדהות

פרשת בהעלותך | גיליון מס 51 | סיון תשפ"ד

מִפְקֻדֵיךְ אֶתְבוֹנֵן

פרשת בהעלותך:

1.	עבד המלך	שִׁדְלִיק הַכֶּהֶן אֶת הַמְּנוּרָה	(ח, ב) דבר אל אהרן וגו' בהעלותך את הנרות
2.	עבד המלך	לַעֲשׂוֹת מַעֲלֹת לַמְּנוּרָה	(ח, ב) בהעלותך את הנרות (ספרי)
3.	עבד המלך	לַצַּדֵּד הַנְּרוֹת בַּמְּנוּרָה מֹל הַנֵּר הָאֲמֻצִּי	(ח, ב) אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות
4.	עבד המלך	לְהַבְדִּיל וּלְהַפְרִישׁ אֶת הַלְוִיִּם וּלְקַדְּשָׁם	(ח, ו) קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אתם וגו' הזה עליהם מי חטאת והעבירו תער על כל בשרם וכבסו בגדיהם והטהרו:
5.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	לִיַּיְחֵד אֶת הַלְוִיִּם כַּמְּשֻׁרֵי ה' הַמִּקְוֵרִים אֵלָיו וּלְכַבְּדָם וְכָךְ רָאִי לִיַּיְחֵד חֲבוּרוֹת מִיּוֹחָדִים לַעֲבוֹדַת ה' וּלְסַפֵּק צִרְכֵּיהֶם	(ח, יח-יט) ואקח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל וגו' נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבוד את עבדת בני ישראל באהל מועד.
6.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	יֵשׁ לְהִיטֵהוּ וּלְהַתְקַדֵּשׁ בְּכָל עֲלִיָּה לְדִרְגָּה חֲדָשָׁה בַּעֲבוֹדַת ה'	(ח, ו) קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אתם וגו' הזה עליהם מי חטאת והעבירו תער על כל בשרם וכבסו בגדיהם והטהרו:
7.	עבד המלך	שֶׁדֶם חֲטָאת יִקְדֹּם לַעֲוֹלָה	וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת הָאֶחָד עֹלָה (מנחות פט)
8.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	צִרְיָן עִם יִשְׂרָאֵל לְהַפְרִישׁ קְבוּצָה נִכְבֶּדֶת לְהִיטֹת מִיּוֹחָדִים לְגַמְרֵי לַעֲבוֹדַת ה'	(ח, יח-יט) ואקח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל וגו' נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבוד את עבדת בני ישראל באהל מועד.
9.	בה"ג, רס"ג, רמב"ן, יראים שנו זוהר הרקיע	שֶׁלֹא יַעֲבֹד הַלֹּוֹי מֵעַל בֶּן חֲמִישִׁים שָׁנָה	וְעִבְדָּה לֹא יַעֲבֹד
10.	עבד המלך	שֶׁלֹא יַעֲבֹד הַלֹּוֹי בַּעֲבוֹדַת חֲבֵרוֹ	וְעִבְדָּה לֹא יַעֲבֹד
11.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	צִרְיָן שֶׁהַמִּתְיַיְחֵד לַעֲבוֹדַת ה' יִהְיֶה בְּתוֹקֶף כּוּחוֹ וְלֹא בִימֵי חוֹלְשָׁתוֹ.	(ח, כה) 'ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה ולא יעבוד עוד'.
12.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	רָאִי לְאָדָם שִׁיכָאֵב לוֹ כְּשֶׁמַּחְסִיר לְהַשְׁתַּתֵּף בַּעֲבוֹדַת ה' שֶׁל הַכֹּלֵל אֶפִּילוֹ בְּאוֹנָס	(ט, ז) ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במעדו בתוך בני ישראל:
13.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	צִרְיָן הָאָדָם לְהַשְׁתִּית כָּל תְּהִלּוֹתָיו חַיִּיו כְּפִי שֶׁמִּנְהִיג אוֹתוֹ ה' לְסִמּוֹךְ עָלָיו וּלְבִטּוֹחַ בּוֹ וּלְהַנִּיחַ הַנְּהַגְתּוֹ עָלָיו, [וְלֹא לְהַתְחַכֵּם וּלְנַסּוֹת לְהַשִּׁיג רְצוֹנוֹ בַּעֲקִיפִין].	(ט, יח) על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו כל ימי אשר יִשְׁכֵּן הָעֵנָן עַל הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ. (יט) ובהאריך הענן על המשכן ימים רבים וגו'. (כ) ויש אשר יהיה הענן ימים מספר על המשכן על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו:
14.	חינוך שפ סה"מ מ"ע נז סמ"ג עשין רכד רכז	לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי בָּאַרְבַּעַה עֶשֶׂר בְּאַיִיר	בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בָּאַרְבַּעַה עֶשֶׂר
15.	חינוך שפא סה"מ מ"ע נח סמ"ג עשין רכד רכז	מִצּוֹת פֶּסַח שְׁנֵי שִׂיאָכָל עַל מִצּוֹת וּמִרְוִירִים	עַל מִצּוֹת וּמִרְוִירִים
16.	חינוך שפב סה"מ ל"ח קיט סמ"ג לאוין שנו שנט	שֶׁלֹא לְהוֹתִיר כָּלֹום מִבֶּשֶׂר פֶּסַח שְׁנֵי	לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר
17.	חינוך שפג סה"מ קכב	שֶׁלֹא לְשׁוֹרֵר עֵצִים בַּפֶּסַח שְׁנֵי	
18.	עבד המלך	עֲשִׂית חֲצוּצֹת כֶּסֶף מִקְשָׁה לְמִשְׁחָה	(י, ב) עשה לך שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אתם והיו לך.

19.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	לקבל הנהגת גדול ההוראה כמלך	(י, ב) עשה לך שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אתם.
20.	אזהרות ר"א הזקן רשב"ג ור"צ	חצוצרות במדבר במסעות והקהלת המחנות	(י, ב) עשה לך שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אתם והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות:
21.	חינוך שפר	לתקוע בחצוצרות במקדש ובמלחמה ובשעת הצרות	(י, ט) וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם והרעתם בחצוצרת ונזכרתם לפני ה' אלהיכם ונושעתם מאיביכם:
22.	רמב"ן	לזעוק ולהתפלל אל ה' בעת צרה	(י, ט) וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם והרעתם בחצוצרת ונזכרתם לפני ה' אלהיכם ונושעתם מאיביכם:
23.	בה"ג יראים רסב	לגמור את ההלל בלילה הראשון של פסח הלכה למשה מסיני	(י, י) וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם ותקעתם בחצוצרות
24.	בה"ג, יראים רסב	לגמור את ההלל ביו"ט ראשון של פסח ובעצרת ובכל שמונת ימי החג בסוכות [כל יום מצוה בפ"ע]	(י, י) וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם ותקעתם בחצוצרות
25.	בה"ג	שמחת שבת	(י, י) וביום שמחתכם אלו השבתות (ספרי)
26.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	הטובה שנותן ה' לאדם ראוי שיחלוק אותה עם הנלווים אליו וכן כללות עם ישראל ביהם אל הגרים	(י, לב) והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך:
27.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	צריך להיזהר מלבטא חוסר רצון למצוות ועבודת ה'	(י, לג) ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים. כתינוק הבורח מבית הספר (ספרי)
28.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	לדעת שה' אוהב את ישראל ורוצה להיטיב להם	(י, כט) כי ה' דבר טוב על ישראל:
29.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	שלא להתעסק בתאוות האכילה	(יא, ד) והאספסוף אשר בקרבו התאוות תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר:
30.	חינוך תצא (פרשת שופטים) סה"מ קעו סמ"ג - עשין מצוה צז	למנות סנהדרין של שבעים ואחד זקנים	(יא, טז) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל
31.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	לדעת שנבואת משה היא במעלה גדולה ויתירה על כל הנביאים מעיקרי האמונה לפי הרמב"ם (הל' יסודי התורה ז, ו)	(יב, ו) 'אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו. לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחזית ותמונת ה' יביט'. וכן כתוב (דברים לד, י) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים.
32.	בה"ג יראים רלב	להיות עניו שפל רוח	והאיש משה עניו מאד
33.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	לדעת שעוון לשון הרע מביא לצרעת	(יב, י) ותדבר מרים וגו' והנה מרים מצורעת כשלג וגו'
34.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	צריך אדם לדאוג ולהתפלל על קרוביו שחלו	(יב, יב) אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו. ויצעק משה אל ה' לאמר א-ל נא רפא נא לה.
35.	הוראות וענייני מוסר שיש ללמדן מרוח התורה ומתוכן המצוות	יש להיות מכיר טובה ולגמול חסד עם מי שהיטיב לנו	(יב, טו) ותסגר מרים וגו' והעם לא נסע עד האסף מרים:

ויבינו במקרא

ביאורים בפרשת השבוע

י, לו - ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל

פשט הכתוב מוקשה, מאי משמע "שובה ה' רבבות אלפי ישראל". ובמפרשים נאמרו כמה דרכים בפירושו וביישוב שיעור התיבות. א. פירוש אחד הוא 'שובה' מלשון חזרה, כי בעת נסוע הארון ביקש משה קומה ה' ויפוצו אויביו, שיופיע במידת דינו ויפנה לרדוף את משנאיו ואויביו, וממילא כאילו התרחק מהם, ועתה בבואם לחנות צריכים לבקש שישבו מאותה פנייה ויחזור לשרות ביניהם. וכן מתרגם אונקלוס תרגם שובה - 'תוב ה' במשמעות של שיבה וחזרה. וכך בתיב"ע, 'ודבר ית עמך ישראל' ואשרי איקר שכינתך ביניהון', שכן חזרת השכינה לישראל משמעותה שישבו להנהיג אותם [אלא שלפי זה קשה מהו המשך המילים 'רבבות אלפי וגו' ואכן אונקלוס מוסיף 'תוב למישרי בגו' כלומר, שכאילו חסר כאן מילים 'שובה לשכון בתוך רבבות וכו']

ב. פירוש דומה נוסף הוא 'שובה' מלשון חזרה וחרטה, כלומר שלאחר שביקש בעת נסוע הארון שיעורר ה' מידת רוגזו ודיניו, הרי עתה בנוחו של הארון, בקשת משה היתה שישבו עתה ממלחמתו וחרון אפו באויביו ויחזור בו מהנהגה זו של דין ורוגז, ובעת שבאים לחנות יבוא אלינו במידת רחמים וחסדים. [והוא כעניין הכתוב (שמות לב, יב) "שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך" וכן כתוב (דברים יג, יח) "למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך"]

ויתכן שהביאור בזה הוא שעצם התעוררות החרון ומידת הדין נחשב הליכה ויציאה ממקומו כאילו יוצא הכח הפועל לפעול, וממילא הרגיעה והסלחנות נחשב 'שיבה', ששב הכח הפועל למקומו.

ג. פירוש נוסף הוא מה שמבואר ברש"י ש'שובה' הוא מלשון מרגוע. ולפי זה מיושב שפיר שיעור המשך התיבות 'רבבות אלפי', כלומר שמבקש מה' הרגע את רבבות אלפי ישראל.

ד. עוד יש לפרש שמילת "שובה" אכן באה במשמעות 'חזרה', אבל בלשון מפעיל ששייב את ישראל, כמו "שובה ה' את שביתנו" (תהילים קכו), שמבקש משה שהקב"ה יבוא וישיב ויקבץ את שבטי ישראל לדרך אחת. שכן כל עוד שאין השכינה שורה בישראל, הרי הם כאילו מפורדים.

טבעי להיות יהודי

פרק לג: התכלית – "לעתיד לבא": עולם הנשמות תחיית המתים ועולם הבא

לפי מה שנתבאר בפרק הקודם נמצא שישנם שלשה זמנים המקיפים את כל זמן המציאות: א. העולם הזה, ב. ימות המשיח - מלכות ה', ג. העולם הבא.

אולם עוד צריך לדעת שיש זמן ביניים, והוא 'עולם הנשמות', דהיינו שבתקופת העולם הזה, אין הגמול נראה לעין והנשמה נסתרת ומאירה בגוף בהסתר בעוד האדם בחיים, וכיון שנגזרה מיתה על האדם בשל חטא עץ הדעת, אזי בהשלים האדם את קיצבת ימיו על האדמה, הוא מת וגופו אובד בקרקע ונעשה רמה ותולעה, והנשמה פורחת למעלה אל אביה שבשמים לעולם הגמול, והוא עולם שבו מופקדות הנשמות לתקופת ביניים, ואז מתקיים הדין שלאחר מיתה, ובו הצדיקים זוכים שמופקדים ב'גן עדן', והרשעים מזדככים ב'גיהנום', והוא זמן הגמול הזמני.

וכל זה הוא עד עת קץ כשיבוא זמן התחייה וישבו הנשמות לשכון בגופים, ואז יבוא הגמול האמיתי שהוא לנצח נצחים, שהצדיקים ירשו ארץ וישכנו לעד עליה, והרשעים יכרתו ויאבדו לנצח. ובפתח תקופה זו יתקיים "יום הדין הגדול" בו יוכרעו מי הם הצדיקים הזכאים לעולם הנצח [וכולל את 'כל ישראל שיש להם חלק לעולם הבא, שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ', כי גם אותם שנדונו בדינם הראשון בגיהנום כבר נזככו על ידי עונשם, מלבד אותם שנזכרים במשנה שאין להם חלק לעוה"ב], ומי הם הרשעים שיאבדו לנצח.

ואז בעת "תחיית המתים" תתקיים תכלית הבריאה כפי שיועד מלכתחילה, שיהיה האדם מופיע בתפארת כבודו וצלם אלוקים שבו. והשכינה תבוא לדור ביניהם כפי שהיה בתחילה שהשכינה היתה בגן עדן, וזו התכלית שיוכן לשכינה דירה בתחתונים, והיינו בבית המקדש בהר ציון משכן כבודו, וישכון בה לעד ולנצח נצחים.

וזו עצמה היא תקופת "העולם הבא" האמורה לעתיד לבוא, שתחילתה יהא על ידי "תחיית המתים" שישבו הנשמות לשכון בגופים, ו"העולם הבא" עצמו הוא זמן "תחיית המתים" ואין ביניהם אלא שינויי מונחים.

וכל זה מבואר בהרחבה ברמב"ן ב'שער הגמול' שהוא חלק מספר 'תורת האדם' שלו, וכדבריו כתב גם ב'יד רמ"ה' בתחילת פרק חלק (סנהדרין פד, א). והרחיב בזה בראיות מכריעות מלשונות חז"ל. ובזה הם חלוקים באופן עז על שיטת הרמב"ם שיש לו דעה אחרת בכל העניין, וברוב תפוצות ישראל נתקבלה שיטתו של הרמב"ן בעניין זה, מפני שכך הכריעו הארז"ל והמקובלים (רמח"ל ועוד).

ומעתה נמצא שיש כאן ארבע תקופות: א. עולם הזה. ב. עולם הנשמות. (שעולמות אלו מתקיימים במקביל) ג. ימות המשיח - ימות מלכות ה', ד. תחיית המתים - עולם הבא.

[ולא יקשה לך מלשון התפילה 'אין ערוך לך ה' אלוקיני בעולם הזה, ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא, אפס בלתך לימות המשיח, ואין דומה לך מושיענו לתחיית המתים'. והרי נמנו חיי העולם הבא בנפרד מתחיית המתים. אולם התשובה היא שלפעמים בלשון חז"ל נקרא 'עולם הנשמות' בלשון 'השאלה 'עולם הבא', כי הוא ביחס לעולם הזה, הוא הבא לאחר המיתה, ואילו עיקר 'העולם הבא' הוא הנוכח במושג 'תחיית המתים']

ויש לכך משמעות עצומה, שנמצא בעיקר התכלית הוא דווקא בחיי האדם בגוף, ואילו המוות ועולם הנשמות הוא הזמני. וכל הייעודים הגדולים שהוכנו מלכתחילה לאדם הראשון להיות צלם אלוקים בעולם, יתקיים הכל לעתיד לבוא בעולם הבא ועל זמן זה נאמר "בלע המות לנצח ומחה ה' א' דמעה מעל כל פנים".

ויש לאדם לדעת ו"להאמין" ביסודות אלו, כי הם "עיקרים" מרכזיים בדת ישראל, והרמב"ם מנה אותם בין "י"ג העיקרים", וכתב (שם פרק יא הלכה א) 'וכל מי שאינו מאמין בו (במלך המשיח) או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו וכו'. ואמרו חז"ל (שבת לא, א) כי אחד העניינים שישאל האדם לאחר מיתה בשעה שמכניסין אותו לדין, הוא השאלה "צפית לישועה". וזה כולל שני עיקרים אלו, והיינו כי בעולם הזה הקלקולים רבים, ואי אפשר לבטוח בישועה שתבוא שמא יגרום החטא, אולם באחרית הימים אנו מובטחים בישועה שיש תקווה טובה וגמול מתוקן לעושי הטוב והצדק, ומוטל עלינו לבטוח ולקוות אליו בשני שלבים אלו שהובטחנו על ידי הנביאים וחז"ל, כאמור: "ימות המשיח", ו"עולם הבא".

ויש דעות רבות בין חכמי הש"ס והמפרשים לגבי תקופת ימות המשיח, האם יתקיימו כבר אז מקצת העניינים הנשגבים של תיקון הבריאה, כגון ביטול מיעוט הלבנה, ביטול טבע הטרף מהחיות הרעות, וביטול המוות, ושאר פגמי העולם. או שאלו יתקנו בשלימות רק בימות העולם הבא. ולא הכריעו בזה, ויתכן גם שהדבר תלוי באופן הגאולה שתלוי במידת הזכויות ובמצבם של ישראל בסוף הגלות, ואין הדברים מוכרעים עד שיהיו בפועל. וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות מלכים: (פרק יב הלכה ב): 'וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומים הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו, ועל כל פנים אין סדור הויית דברים אלו ולא דקדוקיהן עיקר בדת, ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות ולא יאריך במדרשות האמורים בעניינים אלו וכיוצא בהן ולא ישימם עיקר, שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה, וכו' אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר כמו שבארנו'.

בן חמש למקרא בן עשר למשנה

למאמר שנכתב בנושא מעלת לימוד הגמרא, התקבלו הדים רבים, והנני מעלה אפוא מאמר נוסף בעניין זה. במשנה במסכת אבות: (פרק ה' משנה כא) 'הוא היה אומר, בן חמש שנים למקרא, בן עשר למשנה, בן שלש עשרה למצות, בן חמש עשרה לתלמוד'.

בפועל סדר הלימוד עם הילדים מזה דורות רבים הנו שונה. ילדים החלו מגיל צעיר מאד ללמוד משנה וגמרא, ולמרות שהיו גדולי עולם שהתריעו על כך, הכרעתם של גדולי הדורות היתה ללמוד קרוב לצורה המוכרת לנו כיום ברוב תלמודי התורה. מנהגם של המלמדים והמורים בישראל בכל הדורות וודאי לא נעלם מעיניהם של גדולי הדורות, ואין להניח שזה מנהג שהשתרבב ונוצר מתוך חוסר תשומת לב והזנחה. אולם עלינו להבין מדוע אכן שינו בדבר כה חשוב מפסק המשנה. האם יתכן לומר שחל הבדל מהותי מאז ימי המשנה עד התקופות המוכרות לנו.

כדי להבין את העניין עלינו להקדים ולהתבונן שהרי מימרא זו של רבי יהודה בן תימא נאמרה עוד קודם חתימת המשנה, והיא כבר כלולה במשנה, הנה כי כן, כבר אז היתה חלוקה בין מקרא, משנה, וגמרא. רב שרירא גאון באגרתו מביא מספר הוכחות מתוך המשנה עצמה, שבזמן כלשהו בתקופת בית שני, ועל כל פנים שנים רבות בטרם קמו התנאים רבי עקיבא וחביריו ותלמידיו, כבר היה נוסח קבוע למשנה.

בשו"ע הרב לבעל התניא ב'הלכות תלמוד תורה' כתב שההלכות הפסוקות בימינו נחשבות כ'משנה', ופירושיהם נחשבים כ'תלמוד'. וכך הוא כותב (פרק ב') לגבי ההלכה שהאדם חייב לחלק את זמן לימודו לשלוש – 'לפיכך חייב הוא לשלש זמן למידתו שבכל יום ויום, שליש במקרא, שליש במשנה, שהן הלכות פסוקות בלי טעמים, שבכל המשניות וברייתות ומימרות האמוראים וכו'. ובזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים כמו הטור והשו"ע והגהותיו בכלל משנה יחשבו. ושלש בתלמוד המבאר טעמי ההלכות שבמשניות וברייתות ומימרות האמוראים, ובזמן הזה גם בספרי הפוסקים הראשונים המבארים טעמי ההלכות פסוקות שפסקו הטור ושו"ע כמו הרא"ש וב"י וכו'.

כלומר שמקרא משנה וגמרא אינם רק שלשה חלקים מהתורה, אלא הם שלשה סוגי לימוד שונים, ה'מקרא' הוא כשמו כתב שקוראים אותו כלשונו המדוקדק, 'משנה' אף היא כשמה פסקי הלכות קבועים שמשננים אותם כפי שהם, ואילו 'תלמוד' אינו כלל נוסח קבוע, אלא משא ומתן ופלפול הלכות שונות.

מעתה יתכן לומר שהטעם שחכמים הקדמונים קבעו את הסדר בן חמש למקרא בן עשר למשנה, נובע מהתאמת כוחות הנפש של הילד לסוג הלימוד המתאים לגילו. את המקרא למדו בשינון וקריאה כלשון הכתוב, סגנון לימוד שמתאים לילד מגיל חמש ועד עשר.

[אגב, שמעתי ממחנכים בשיטת 'זכרו' ששיטת השינון מאד מתאימה וחביבה על ילדים בגילאים אלו הזקוקים לפעלתנות ונהנים לימור בצוותא פרשיות שלמות כלשונם שוב ושוב, ומאידך קשה עבורם הריכוז וההאזנה לשמיעת שיעורים הדרושים להבנת גמרא].

לפי האמור באגרת רב שרירא הנ"ל שהמשנה בדורות בית שני היתה קבועה פחות או יותר, אלא שכל רב שינן אותו לתלמידיו בסגנונו. לפי זה העיקר בשינון המשנה לא היה הלשון, אלא התוכן והידיעות, מימרות של הלכות שעברו מדור לדור. לימוד זה כבר מתאים לילדים בני עשר ומעלה, שיכולים לזכור גם ידיעות הגיוניות, ולא רק שינון מילולי.

ואילו המושג 'גמרא' באותו זמן שלפני חתימת המשנה, מבואר ברש"י סוף פרק אלו מציאות, שהגמרא לא היתה התלמוד שלנו עם נוסח מסוים, אלא הכושר לפלפל ולהשוות משניות זו לזו ולדעת טעמי המשנה בדרשא ובסברא. לפי זה מובן היטב שכושר זה שייך רק לבני חמש עשרה ומעלה, כאשר הנער מסוגל להבין בלבו טעם וסברא.

ניתן לומר שמאז חתימת המשנה והתלמוד, חל שינוי בכל הסדר הזה. המשנה שלנו במידה מסויימת דומה למקרא, שכן היא מבוססת על שינון נוסח קבוע, דבר שמוותאם מאד ללימוד של ילדים עד גיל עשר כמו מקרא.

אי לכך מוצדק השינוי שנהגו מאות שנים להקדים את לימוד המשנה. כמו כן הגמרא שלנו כבר חתומה והלומד אותה עליו לזכור את תוכן הסוגיות, המימרות ופסקי ההלכות, בטרם שמעמיק לפלפל ולהבין את הסברות והטעמים. יתכן שזו הסיבה שקבעו מזה דורות רבים שאין ממתנינים ללימוד הגמרא עד גיל חמש עשרה, שכן לימוד הגמרא שלנו יש בו הרבה מהדמיון ללימוד המשנה שלפני חתימת המשנה, שינון ידיעות והלכות קבועות. אולם ההבנה האמיתית בטעמי ההלכות ופלפול וחשבון הסוגיות, לאמר העיון הלימודי, זה אכן שייך רק מגיל חמש עשרה ומעלה,

[ואדרבה, מופלא לגלות עד כמה לא נשתנו תכונות בני הנעורים מימות המשנה עד היום, וכפי שהעידו באזני רמ"ם ביש"ק שמשיעור ג' כבר ניתן להבחין בבחורים שנהנים מהבנת סברא עמוקה, אולם בגיל פחות מכן עיקר עניינם הוא בשינון לשונות שהרמ"ם מוסרים, שזה בחינת 'משנה'].